

Oponentský posudek na disertační práci

Andrea Čapkovičová, MSc.

Exploring structural changes of employment in rural Czechia: territorial approach

Disertační práce se věnuje restrukturalizačním tendencím a změnám ve venkovském prostoru Česka. Ústředním bodem práce je vývoj a změny zaměstnanosti v regionálních ekonomikách. Volba tématu disertační práce je relevantní a autorka se snaží přinést geografickou perspektivu. Název práce může být mírně zavádějící, jelikož se autorka ve většině analýz věnuje všem regionům v Česku (a nikoliv jen venkovským), jakkoliv byla snaha regiony kategorizovat a rozřadit dle jednotlivých typů „rurality“. Disertační práce byla předložena jako monografie a struktura odpovídá tomuto typu práce.

Úvodem bych rád podotkl, že se autorka musela vypořádat s řadou nesnadných úkolů. Je potřeba zdůraznit také evidentní zaujetí celou problematikou a nepochybně i značné úsilí spojené s analytickými činnostmi. Z pohledu oponenta zde však vidím i řadu problematických bodů, kterým je nezbytné věnovat pozornost. Níže uvedené diskusní (kritické) poznámky by měly být zohledněny v rámci obhajoby.

Celková kvalita disertační práce je dle mého názoru ovlivněna absencí silných (o literaturu opřených a vydiskutovaných) hypotéz. Na úrovni doktorské práce, která má navíc významně kvantitativní charakter, bych přítomnost silných hypotéz očekával. Neexistence hypotéz dle mého názoru ovlivnila rozsah a vyústila ve výrazně popisný charakter celé práce. V disertační práci proto převažuje deskripce a nikoliv explorační a explanace (jak by mohl název práce napovídat).

Druhý podstatný bod, na který musím upozornit, je pouze omezený soulad mezi teoretickou a empirickou (analytickou) částí práce. V tzv. teoretickém rámci se autorka významně věnuje (pravděpodobně díky svému předchozímu působení na ÚZEI) pozici zemědělství v rozvoji venkova, faktorům ovlivňujícím rozvoj venkova, politice rozvoje venkova, podnikání na venkově. Zcela zde však chybí konceptuální zarámování a východiska vysvětlující strukturální proměny regionů. Protože proměna struktury zaměstnanosti (tedy ústřední pojem disertační práce) je výsledkem dlouhodobých změn v ekonomické struktuře a konkurenceschopnosti regionů (např. evoluce a proměny typů a struktury firem v regionech, což ve výsledku ovlivňuje právě strukturu zaměstnanosti). Přílišné akcentování venkovské a zemědělské tematiky je podle mého názoru zbytečné, zejména když v následné analytické části je snaha vysvětlovat změny celkové zaměstnanosti všech regionů (okresů) a nikoliv jen v oblasti zemědělství. Je přirozené, že všechny regiony v Česku mají určitý podíl venkovského obyvatelstva, ale to není důvodem akcentování venkovského rozvoje v teoretické části, když hlavní smysl práce (alespoň dle provedených analýz) je jiný.

Autorka v dílčích pasážích empirie operuje s termíny *path dependency*, nebo *knowledge bases* (které využívá pro zdůvodnění některých výsledků), ale přitom se jim v konceptuálních východiscích, ani na dalších místech, nijak hlouběji nevěnuje. Přitom je to škoda, protože právě oba zmíněné koncepty by mohly vytvářet významná konceptuální východiska, kterými by autorka mohla rámovat předloženou práci (Pro konceptuální ukotvení by byly relevantní zejména koncepty evoluční ekonomické geografie jako např. *new path development/path dependency*, nebo *related variety – regional branching*).

Konstatování typu „Most importantly, the path dependency also plays a role (e.g. the case of *Ostrava – město, Karviná* as well as regions in the Northern Bohemia – old industrial districts)“ působí jako velmi obecné a vytržené z kontextu, protože *path dependency* nebyla v práci nijakým způsobem měřena ani citována z jiných prací.

V částech věnujících se proměně struktury zaměstnanosti dle sektorů (což vnímám jako nosné téma celé práce) považuji za nedostatečné sledovat hrubé kategorie „primér“, „sekundér“ a „terciér“ a konstatovat, že dochází k přesunu zaměstnanců do služeb (proces terciérizace) a k úbytku zaměstnanců v průmyslu. To jsou dlouhodobě známé trendy, které již byly opakovaně řadou autorů prezentovány. Navíc segment sekundéru a zejména služeb je v dnešní době velmi heterogenní a sledovat posuny pouze v těchto hrubých kategoriích může být zavádějící. Navíc existují data i možnosti, jak provést citlivější analýzu sektorových/odvětvových změn v regionech, které se ve výsledku odráží v proměně zaměstnanosti. Právě hlubší prozkoumání a porozumění strukturálním změnám (zaměstnanosti) uvnitř jednotlivých regionů bych považoval za přidanou hodnotu práce. Ale poznání detailních mechanismů a faktorů ovlivňujících změny zaměstnanosti jsou v předložené práci prezentovány jen velmi omezeně.

Autorce nelze upřít snahu využít velmi široké spektrum statistických technik a metod, mezi slabší stránky se však řadí interpretace výsledků těchto metod. Interpretace je velmi popisná a případné snahy o vysvětlení příčin jsou spíše spekulativní, neboť nebyly v analýze ověřovány (např. na některých místech autorka argumentuje stavem infrastruktury, institucionálním prostředím, *path dependency*, ale nic z toho nekvantifikuje). Statistické analýzy nepochybně naznačily rozdíly mezi hlavními kategoriemi regionů, které si autorka vymezila, ale nijak nevysvětlily hlubší příčiny. V práci mi chybí kvalitativní sonda do vybraných regionů, kde by se autorka pokusila odhalit příčiny proměn struktury zaměstnanosti. Pokusy o vysvětlení vývoje vybraných okresů (např. v rámci *shift-share* analýzy) zůstávají pouze na povrchu tématu. Příkladem je vysvětlení pro okresy *Žďár nad Sázavou, Plzeň-jih, Rakovník, Benešov*, ve kterém autorka deklaruje, že „the overall performance in these regions was unarguably influenced by the presence of positive industrial mix as well as the locational advantages“, což je velmi obecné. Je škoda, že interpretace statistických metod zůstává na úrovni popisu statistických koeficientů/hodnot a jen omezeně jsou interpretovány výsledky analýz a význam jednotlivých koeficientů a čísel.

Díličí připomínky:

Kapitola věnující se podnikatelské aktivitě není vhodná a je poměrně zavádějící. Autorka měří počet firem na 1000 obyvatel a navíc pouze ve dvou letech, přičemž interpretace se omezuje na konstatování o větší či menší intenzitě firem ve vybraných regionech. V tomto případě by bylo mnohem vhodnější citovat a sumarizovat výsledky prací a analýz, které na toto téma v Česku již existují, a které vznik firem zkoumaly mnohem podrobněji, v delším časovém měřítku a citlivějším metodickým přístupem. Pokus o vlastní empirickou analýzu končí v případě této disertační práce zbytečně velmi povrchně.

Korelační analýza na straně 139 není korektně zpracovaná. V uvedené tabulce chybí zejména označení signifikance, takže samotné korelační koeficienty nemají dostatečnou vypovídací hodnotu. Rozhodně není pravdou, že hodnota korelačního koeficientu vyšší než 0,7 automaticky znamená silný vztah, jak uvádí autorka. Bez uvedení míry signifikance je samotná hodnota korelačního koeficientu neúplná. Navíc proměnné vstupující do korelační analýzy nejsou nijak zdůvodněné – je to spíše soubor socio-ekonomických charakteristik.

Z hlediska řádovostní úrovně je práce založena na analýze okresů. Zdůvodnění a obhájení této úrovně je věnována dostatečná pozornost (zejména ve smyslu vymezení se vůči úrovni NUTS III). Nicméně není zřejmé, proč autorka neuvažovala o nižší řádovostní úrovni (SO ORP, POU), na kterých již byla provedena typologie venkova v Česku (viz práce R. Perlína a kol.), nebo typologie nemetropolitních regionů (viz práce J. Ženky a kol.) Na obě v literatuře dostatečně ustálené a citované typologie mohlo

být dle mého názoru vhodně navázáno odhalením specifických mechanismů a faktorů ovlivňujících změny zaměstnanosti.

V práci se nárazově vyskytují termíny, které autorka nijak nevysvětluje, ani s nimi dále nepočítá, ale přitom prostřednictvím nich vysvětluje a interpretuje některé analytické výstupy. Příkladem jsou knowledge-intensive services, nebo core-periphery relations (přitom vztahy jádro-periferie nebyly nijak vymezeny ani testovány). Autorka používá také tzv. *spillover effects*, které však nijak neměří, netestuje ani neověřuje.

Byl bych velmi opatrný s tvorbou a zejména s interpretací clusterové analýzy na úrovni okresů. Vzhledem k nízkému počtu jednotek (okresů) je výsledné klastrování poměrně očekávatelné. To však není nijak zásadní připomínka.

Závěr: Celkové dojmy z práce jsou rozporuplné. Autorce nelze upřít zaujetí danou tematikou a snahu hodnotit zajímavé téma. Nicméně absence silných hypotéz, ne zcela vhodné konceptuální zarámování a převažující deskripce v empirické části dle mého názoru limitují přidanou hodnotu doktorské práce. Výsledná proměna struktury zaměstnanosti v regionech Česka je výsledkem řady regionálních procesů, které však nebyly v práci systematicky studovány. Vzhledem k výše uvedeným kritickým připomínkám nechávám na zvážení komise, aby posoudila, do jaké míry předložená práce splňuje nároky kladené na doktorské práce na PŘF UK.

RNDr. Viktor Květoň, Ph.D.

V Praze dne 18. 2. 2019